

Juan Gabriel Vásquez

Forma ruinelor

Traducere din limba spaniolă
de Marin Mălaicu-Hondrari

Cuprins

I.	Bărbatul care vorbea despre zile nefaste.....	9
II.	Relicvele morților iluștri.....	57
III.	Un animal rănit.....	113
IV.	Tu cu ce te mândrești?.....	169
V.	Rana cea mare.....	215
VI.	Investigația.....	267
VII.	Cine sunt ei?.....	317
VIII.	Procesul.....	373
IX.	Forma ruinelor.....	425
	<i>Nota autorului</i>	491
	<i>Mulțumiri</i>	493

I-am zis și despre scrisoarea falsificată și despre propunerea de a scrie o carte. „Sigur era falsificată?“, m-a întrebat Benavides. „Cât se poate de sigur“, i-am răspuns. M-am uitat la o pereche de bătrâni care se așezaseră în capătul cantinei, în zona cu scaune tapițate, dar nu pentru că mi-ar fi atras atenția prin ceva, ci ca să nu mă uit în ochii lui Benavides când i-am zis că trebuie să-i mărturisesc ceva și imediat, fără să-i las timp să mă întrebe despre ce e vorba, i-am explicat cum ajunsese să-i spun lui Carballo că vertebra lui Gaitán exista și să-i dezvălui unde se afla.

„N-am vrut“, am zis prostește. „Mi-a scăpat.“

Am văzut pe fața lui ceva ce nu mai văzusem până atunci, un chip nou ieșind din adâncul său. S-au scurs câteva secunde infinit de lungi – patru, cinci, poate șase. Apoi Benavides a ieșit din mușenia lui folosindu-se de unul dintre cele mai scurte cuvinte posibile.

„Hm“, a zis.

„Îmi pare rău“, m-am scuzat din nou.

„Mda.“

„Știu că nu voi ați asta.“

„Mda“, a zis Benavides. Apoi a adăugat: „Bănuiam. Practic îmi confirmați bănuielele“. S-a uitat la farfuria mea, la felul în care erau așezate tacâmurile mele în farfurie. „Ați terminat de mâncat?“, m-a întrebat. „Vreți un desert, o cafea?“

„Nimic, mulțumesc.“

„Chiar nu? Nici eu.“

S-a sculat și a ridicat tava îndoindu-și ușor genunchii, nu trunchiul. A pornit spre locul unde se lăsau tăvile folosite. M-am ridicat și l-am urmat.

„Iertați-mă, Francisco, iertați-mă pentru neatenția mea“, i-am zis. „Știu că ați fi vrut să păstrez secretul. Dar când discutăm cu Carballo, m-a luat valul și am sfârșit prin a-i spune, aproape că i-am aruncat în față vorbele. Vă rog să mă înțelegeți, era singurul mod de-a scăpa de el. Da, am făcut o tâmpenie. O prostie. Dar, până la urmă, nu e sfârșitul lumii, nu?“

Și-a aranjat halatul alb, s-a uitat la mine.

„Nu știu dacă e sfârșitul lumii”, a răspuns. „Dar cu siguranță e începutul unui coșmar. Mai bine zis, prin ce ați făcut ați prelungit bătăile de cap, Vásquez. Sper că nu i-ați spus soției că ajungeți repede acasă. Haideti să ne mișcăm puțin și între timp vă povestesc ce mi s-a întâmplat. Să văd ce părere aveți.”

Și s-a apucat să-mi povestească.

„Acum doi ani am dat o petrecere la mine acasă”, mi-a zis Benavides. „Soția mea împlinea cincizeci de ani și n-am văzut în viața mea o femeie să arate atât de bine la vârsta asta, cincizeci de ani nu-s nimic, cum spunea ea. Au venit prieteni de-ai ei, prieteni de-ai mei și câțiva prieteni comuni. Evident că unul dintre invitați a fost Carballo, care a ajuns primul și a plecat ultimul. În casa mea, Carballo e ca o mobilă, Vásquez. Ne-am obișnuit cu el, e ca unchiul burlac de care nu mai scapi, care face parte din familie la fel de mult ca oricare dintre membrii ei și care umblă prin casă de parcă ar fi a lui. Cu ocazia zilei de naștere, Carballo i-a dăruit soției mele un album foto extraordinar de frumos. El a făcut rost de hârtie, una fabricată în anii '60, când se născuse Estela. El a făcut rost de ață ca să coasă paginile. Tot procesul ăsta nu cred că se cheamă legat, trebuie să aibă un nume, dar acum nu mi-l amintesc. Tot el a făcut rost și de fotografii. Niciodată n-am aflat cum, pentru că niciodată nu mi-am bătut capul să descopăr, de unde a scos Carballo fotografii cu copiii mei când aveau trei, cinci și șapte ani, sau fotografii din plimbările pe care le făcusem cu soția mea pe când eram prieteni, sau fotografii cu tatăl meu. Un cadou cu adevărat special, făcut cu mâna lui, un cadou în care a investit timp și pasiune. Cât despre mine, am nimerit-o și eu: Estela nu se dă în vânt după mariachi, dar în ziua aceea am zis să-mi încerc norocul și s-a dovedit că i-au plăcut. După faza cu serenada, oamenii au plecat treptat, până când am mai rămas câțiva în patio, așezați pe traversa de cale ferată, uitându-ne cum se lăsa noaptea. Eu și familia mea. Acolo, în acel patio pe care îl știi bine, mai puțin faptul că acolo e și un radiator. Unul electric, ce încălzește ca un adevărat foc de tabără, îngăduindu-ne să

stăm afară chiar dacă se lasă noaptea și începe să se facă frig. Radiatorul era cadoul copiilor noștri, care știau foarte bine că Estela nu ar fi stat niciodată noaptea la taclale în patio, e prea friguroasă pentru așa ceva. Deci i-au făcut acest cadou pe care l-am pus în funcțiune chiar în seara aceea și s-a dovedit o idee genială. În fine, stăteam acolo bând tărie – copiilor noștri li se părea băutura perfectă pentru a sărbători –, pălăvrăgind, prăpădindu-ne de răs, și brusc mi-a venit cheful să le dau o veste. «Vreau să vă spun ceva despre lucrurile pe care mi le-a lăsat tata», le-am zis, «cele pe care le țin sus. Am să le dau înapoi.»

Mi se pare că-i văd și acum, că le văd fețele speriate. «Cum să le dai înapoi?» Le-am zis că așa bine, că mă hotărâsem să scap de niște bătăi de cap. Am aproape șazeci de ani, iar la vârsta asta începi să te gândești, le-am zis, și poți avea tot felul de idei ciudate. Am ținut prea mult lângă mine toate lucrurile astea pe care le-am luat de la muzeu. Fără să mă mint vreodată, fără să cred vreodată că mi-ar aparține. Știu că am făcut foarte bine luându-le de acolo. Știu că așa a fost corect și necesar, dar mai știu și că nu-mi aparțin. Am lucrurile astea de zeci de ani, am îmbătrânit cu ele, fac parte din viața mea... Și dovada că am făcut foarte bine să le iau de acolo e că nimeni nu le-a dus lipsa. Celelalte, cele pe care nu le-am luat, s-au pierdut. Dar acestea nu. Acestea s-au păstrat și nimeni n-a întrebat de ele. Recunosc, Vásquez, așa cum am recunoscut și în acea noapte: fericirea pe care mi-o aduc e imensă. Să ajung târziu, să-mi torn ceva de băut și să le ating sau să citesc despre ele a însemnat pentru mine ce înseamnă timbrele pentru un colecționar. Sau fluturii. Sau monedele. În ultimii ani, lucrurile astea mi-au dăruit, cum să zic?, clipe de mare satisfacție. Asta le-am spus. Mă uitam la Estela, la fiul meu, la fiica mea și le-am zis să stea liniștiți că n-o să mă apuc să le împui capul cu chestiile astea, voiam doar să știe că pur și simplu era așa. Și atunci le-am explicat cum stau lucrurile: le-am spus că, dincolo de fericirea pe care mi-o dăruiau, dincolo de momentele de nebun obsedat petrecute în compania lucrurilor mele, niciodată, dar niciodată, nu am uitat că nu-mi aparțin. Nu sunt ale mele, nu au fost niciodată.

stăm afară chiar dacă se lasă noaptea și începe să se facă frig. Radiatorul era cadoul copiilor noștri, care știau foarte bine că Estela nu ar fi stat niciodată noaptea la taclale în patio, e prea friguroasă pentru așa ceva. Deci i-au făcut acest cadou pe care l-am pus în funcțiune chiar în seara aceea și s-a dovedit o idee genială. În fine, stăteam acolo bând tărie – copiilor noștri li se părea băutura perfectă pentru a sărbători –, pălăvrăgind, prăpădindu-ne de răs, și brusc mi-a venit cheful să le dau o veste. «Vreau să vă spun ceva despre lucrurile pe care mi le-a lăsat tata», le-am zis, «cele pe care le țin sus. Am să le dau înapoi.»

Mi se pare că-i văd și acum, că le văd fețele speriate. «Cum să le dai înapoi?» Le-am zis că așa bine, că mă hotărâsem să scap de niște bătăi de cap. Am aproape șazeci de ani, iar la vârsta asta începi să te gândești, le-am zis, și poți avea tot felul de idei ciudate. Am ținut prea mult lângă mine toate lucrurile astea pe care le-am luat de la muzeu. Fără să mă mint vreodată, fără să cred vreodată că mi-ar aparține. Știu că am făcut foarte bine luându-le de acolo. Știu că așa a fost corect și necesar, dar mai știu și că nu-mi aparțin. Am lucrurile astea de zeci de ani, am îmbătrânit cu ele, fac parte din viața mea... Și dovada că am făcut foarte bine să le iau de acolo e că nimeni nu le-a dus lipsa. Celelalte, cele pe care nu le-am luat, s-au pierdut. Dar acestea nu. Acestea s-au păstrat și nimeni n-a întrebat de ele. Recunosc, Vásquez, așa cum am recunoscut și în acea noapte: fericirea pe care mi-o aduc e imensă. Să ajung târziu, să-mi torn ceva de băut și să le ating sau să citesc despre ele a însemnat pentru mine ce înseamnă timbrele pentru un colecționar. Sau fluturii. Sau monedele. În ultimii ani, lucrurile astea mi-au dăruit, cum să zic?, clipe de mare satisfacție. Asta le-am spus. Mă uitam la Estela, la fiul meu, la fiica mea și le-am zis să stea liniștiți că n-o să mă apuc să le împui capul cu chestiile astea, voiam doar să știe că pur și simplu era așa. Și atunci le-am explicat cum stau lucrurile: le-am spus că, dincolo de fericirea pe care mi-o dăruiau, dincolo de momentele de nebun obsedat petrecute în compania lucrurilor mele, niciodată, dar niciodată, nu am uitat că nu-mi aparțin. Nu sunt ale mele, nu au fost niciodată.

Nici ale familiei mele, chiar dacă uneori îmi place să cred că da, că am dreptul să le moștenez, așa cum copiii mei, la rândul lor, vor avea dreptul să le moștenească. Dar nu e așa: nu am dreptul acesta. Nu sunt ale mele, nu aparțin familiei mele: aparțin acestei țări. Sau Statului, dacă vreți, da, sunt patrimoniu național. Asta le-am spus, le-am ținut tot discursul ăsta interminabil, după care i-am întrebat: «Sunteți de acord cu mine până acum?».

Mi-a răspuns băiatul meu. «Da, tată, de acord», a zis. «Dar să nu uităm că tu ai salvat lucrurile astea. Nimănui nu-i pasă de ele, doar celui care le-a salvat. Cred că-i aparțin celui care le-a salvat. Eu așa cred.»

I-am zis că nu. Că nu-mi aparțineau și gata. Aparțineau unei instituții publice, iar acum se aflau în mâinile unei persoane fizice. «Vreau să vă spun», am continuat, «că nimeni nu știe că le am. Oricine m-ar putea acuza că le-am furat. Și cum l-aș putea contrazice? Nu aș putea, nu, chiar nu aș avea argumente să-l contrazic. Asta voiam să discut cu voi, cu familia mea. Nu vreau să rămâneți cu problema asta pe cap după ce mor. Știu că până atunci mai e mult, dar problema trebuie gândită bine ca să nu greșim. Și eu m-am gândit deja.» Le-am spus că toate lucrurile alea nu prezentau nici un interes pentru ei. Nici pentru soția mea, care mai degrabă le tolerase decât le prețuisese, nici pentru copiii mei, care aveau treburi mult mai importante. Vă spun ce le-am spus și lor, Vásquez: vă dați seama ce probleme le las pe cap dacă mor? «Pe scurt», le-am zis, «m-am gândit, m-am gândit mult și am ajuns la concluzia că le-a venit vremea. Asta e. A venit vremea să le dau înapoi.»

Estela mi-a pus întrebarea firească: «Dar cui? Știi foarte bine că muzeul nu mai există. Cui să le dai înapoi după atâția ani? În plus, ce-o să se întâmple? Nu știi ce spune legea în privința asta, dar sunt sigură că o să ai probleme. Columbia e o țară unde nici o faptă bună nu rămâne nepedepsită. Cine știe ce-o să ni se mai întâmple. Și chiar nu cred că are rost să riști atâta ca să muți dintr-o parte în alta niște lucruri din alte vremuri, niște lucruri de care nimănui nu-i pasă și de care nimeni nu va

avea atâta grijă cum ai tu și, mai ales, nimeni nu le va aprecia la adevărata lor valoare așa cum faci tu. Nu, mie mi se pare o prostie. Lucrurile din muzeul tatălui tău sunt tezaurul tău. Au supraviețuit datorită ție. Dacă nu ai fi avut grijă de ele, s-ar fi pierdut. Și crede-mă: dacă le dai înapoi, se vor pierde definitiv. Dincolo de faptul că nu știi cui ai putea să le dai înapoi».

Le-am zis că Muzeului Național, de exemplu. Acolo au uniforme din timpul războiului civil, săbii, penelul mai știu eu cărui demnitar. Nu e normal ca obiectele adunate de tata să fie expuse acolo, pentru ca oamenii să le poată vedea? «Și dacă nu merge nimeni?», a zis fiica mea. «Dacă nu-i interesează să le expună?» «O să-i intereseze», am zis. «O să le expună. Și chiar dacă nu-i interesează deloc și nu le expun, nu-mi pasă. Eu cred că așa e corect, așa e drept, chiar dacă nimeni nu știe prea bine ce mai înseamnă corect și drept pe lumea asta.» «Și dacă ți le iau și te trezești cu un proces? Sau îți dau o amendă de n-o să-ți vină să crezi? La asta te-ai gândit? Sau îți închipui că o să-ți mulțumească pentru că ai ținut ascunse comorile istorice ale țării? Crezi că așa ceva se poate întâmpla în Columbia, tată? Spune-mi sincer: îți închipui că o să-ți dea o medalie pentru că timp de douăzeci de ani ți-ai făcut damblaua cu niște oase?»

Nu m-am gândit că vor reacționa așa. «Ce mă interesează acum e să fiu sigur că vor fi pe mâini bune după ce mor», le-am zis. «Și că nu vor fi o problemă pentru nimeni. Nu vreau ca oamenii să-și facă o părere proastă despre mine. Înțeleg că nu sunteți de acord», le-am zis, «și înțeleg și motivele. De aceea vreau să rezolv chestiunea asta așa cum trebuie. Decizia am luat-o deja. M-am gândit mult și am luat-o. Dar sunt de acord că lucrurile trebuie rezolvate cu grijă, pentru evitarea situațiilor neplăcute. Deci, voi cum mă sfătuiți să procedez? Ajutați-mă. Eu m-am gândit să vorbesc mai întâi cu cineva de la vreun muzeu, sau cu cineva de la Ministerul Culturii. Cam așa ar fi primul pas.»

S-a lăsat o tăcere din acelea cum vezi numai la întâlnirile de familie. Tăcerile familiale sunt diferite, nu, Vásquez? Când ești cu prietenii, momentele de tăcere se umplu cumva, fiecare simte

nevoia să umple tăcerea înainte să fie prea târziu. Dar în familie poți să faci și să nu se întâmple nimic. Când tăcerea e bună, fiind dată de încredere și confort, e o minunăție. Dar când e o tăcere diferită, atunci e altceva. În familie, tăcerile provocate de neînțelegeri sau de conflicte sunt dureroase, sau cel puțin eu așa le-am resimțit mereu. Prima care a rupt tăcerea a fost soția mea: «De ce nu apelezi la mass-media mai întâi? De ce nu dai un interviu la radio, de exemplu? Așa ar fi mult mai simplu, iar tu ai risca mai puțin dacă ar exista un intermediar, un mesager, dacă oamenii ar afla mai întâi dintr-un interviu. Așa ai putea să explici situația, să spui că ai salvat niște lucruri care țin de patrimoniul național, că ai avut grijă de ele vreme de douăzeci de ani, că țara chiar ți-e datoare. Așa ai putea să controlezi mesajul, cum spun politicienii, pe care vrei să-l transmiți. Iar mesajul va pune presiune pe muzeu sau pe ce-o fi și cei de acolo vor trata cu respect lucrurile primite și vor avea grijă de ele. Ideea e să nu dai impresia că ceri o favoare, pentru că de fapt tu le faci lor o favoare. Ai salvat de la dispariție niște lucruri care într-o altă țară ar avea un muzeu propriu fiecare dintre ele. Imaginează-ți ce ar face Statele Unite dacă cineva ar zice că are un os de-al lui Lincoln. Imaginează-ți ce s-ar întâmpla în Franța dacă cineva ar zice că are, știi și eu?, o coastă de-a lui Jean Jaurès. Că a avut grijă de ea în tot acest timp și acum vrea să o doneze Republicii, să o doneze poporului. I-ar face o statuie. Eu nu vreau o statuie, ce tâmpenie statuile astea, și mai ies și urâte rău. Dar cred că ai tot dreptul la mulțumiri».

Ca de obicei, avea dreptate. Deși m-am obișnuit ca Estela să aibă dreptate, mereu mă ia prin surprindere. E ca briciul lui Ockham transformat în femeie: e ca o injecție de bun-simț și nu e în stare de nici o șmecherie. Așa că toată lumea a fost de acord pe loc că asta era lucrul cel mai inteligent, mai firesc și mai bun pe care puteam să-l fac. Copiii mei aveau să ia legătura cu oamenii din mass-media pe care-i cunoșteau. Să apeleze la cunoștințe, mai bine zis. Estela, la fel. Cunoștea pe cineva care cunoștea pe altcineva care lucra la Caracol sau la RCN¹, nu mai

1. Posturi de televiziune columbiene (n.r.).